

Analiza e politikave publike nr.4/2023

Anti-korrupsioni 2030: analizë forsyth e sfidave të ardhshme dhe aktuale të korrupsionit

Autor: Misha Popoviq

shkurt 2023

Pikëpamjet e shprehura në këtë dokument nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e Fondacionit Nacional për Demokraci të SHBA-ve dhe Institutit për demokraci "Societas Civilis"- Shkup

Impresum

Titull: Anti-korrupsioni 2030: analizë parashikuese e sfidave të ardhshme dhe aktuale të korrupsionit

Botues: Instituti për Demokraci "Societas Civilis" - Shkup

Autor: Misha Popoviq

Lektura: Valentina Joshevska

Dizajni: Dejan Kuzmanovski

Publikimi mund të shkarkohet falas në:

<https://idscs.org.mk/mk/2023/02/20/%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0-2030-%D1%84%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%B0%D1%98%D1%82-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0-%D0%BD%D0%B0-%D0%B8%D0%B4/>

Hyrje

Gjatë vitit 2022, Instituti për Demokraci Societas Civilis organizoi një sërë seminaresh me Komisionin Shtetëror për Parandalimin e Korrupsionit, Entin Shtetëror për Revizion, Drejtorinë Doganore, Policinë Financiare, Drejtorinë e të Ardhurave Publike, Komisionin Rregullativ për Shërbime Energjetike dhe Ujore, Komisionin për Mbrojtjen e Konkurrencës, Këshillin Inspektues, përfaqësues të Institutit Republikan Ndërkombëtar dhe organizatat e shoqërisë civile nga Platforma për Luftë Kundër Korrupsionit. Qëllimi i takimeve ishte organizimi i njohurive të të gjithë këtyre palëve të interesuara dhe krijimi i të ashtuquajturve analiza forsyth mbi sfidat e ardhshme në luftën kundër korrupsionit.

Analiza forsyth është një metodë që synon të komunikojë me publikun profesionist për skenarë të mundshëm në një fushë të caktuar. Është jashtëzakonisht e rëndësishme të nënvizohet se nuk është një parashikim i së ardhmes, por një diskutim se si faktorët dhe aktorët e korrupsionit mund të zhvillojnë funksionimin e tyre deri në një moment të caktuar kohor, në këtë rast deri në vitin 2030. Në biseda kemi evidentuar dy skenarë të përgjithshëm, i pari në të cilin ka një klimë të favorshme dhe i dyti ku ka një klimë të pafavorshme për reforma në fushën e anti-korrupsionit.

Qëllimi i analizës forsyth është të kontribuojë në planifikimin strategjik të anti-korrupsionit. Shpesh, shteti dhe institucionet nisen nga sfidat e kaluara dhe të tashme dhe e bazojnë zhvillimin në atë që tashmë manifestohet si problem. Analiza Forsyth shkon një hap më tej dhe ofron një reflektim se cilat mund të jenë problemet e së ardhmes, për të mundësuar institucionet të përfshijnë fusha të reja veprimi dhe të bazojnë zhvillimin e tyre të planifikuar mbi një vështrim të tillë. Prandaj, në fund të analizës jepet një përgjigje strategjike, e cila duhet të ofrojë disa fusha veprimi si zgjidhje për sfidat e identifikuara.

Institucionet duhet ta shohin këtë dokument si një produkt komunikimi, i cili duhet të nxisë diskutime të mëtejshme dhe si një pikënisje për të bërë analizë të thellë në fushën e tyre për të përfshirë sugjerimet për të ardhmen në planin e tyre të zhvillimit. Analiza Forsyth apostrofon nevojën për investime në ekosistemin anti-korrupsion, në njerëz dhe institucione dhe në ndërtimin e planeve afatgjata të zhvillimit. Në të njëjtën kohë, ajo duhet të jetë bazë për diskutim për përmirësimin e Strategjisë Kombëtare për luftën kundër korrupsionit dhe përfshirjen e pritshmërive për të ardhmen në këtë dokument strategjik qendror në këtë fushë.

SKENARI 1:

Klim e favorshme për zhvillimin e anti-korrupsionit

Pas përfundimit të luftës në Ukrainë, Evropa është në rrugën e rimëkëmbjes. Pavarësisht fillimit të përmirësimit të marrëdhënieve me Rusinë, vendet anëtare të BE-së, po ndërtojnë një konsensus se ndikimi i saj duhet të reduktohet dhe po e marrin më seriozisht potencialin e ndërhyrjes së saj në Ballkanin Perëndimor. Nga fundi i vitit 2023, Bashkimi Evropian rikthen besueshmërinë e procesit të zgjerimit duke shpallur një rrugë më të qartë të anëtarësimit. Kjo i jep shtysë shumicës së vendeve të Ballkanit Perëndimor. Shtatë vjet më vonë, në vitin 2030, Maqedonia e Veriut është në fazën e avancuar të negociatave të anëtarësimit me Bashkimin Evropian. Shqipëria është në të njëjtin nivel. Kosova dhe Bosnja dhe Hercegovina po bëjnë përparim në qasjen e tyre ndaj BE-së, por janë në fillim. Disa shtete anëtare kanë ende rezerva për anëtarësimin e Kosovës në BE përpara se Serbia ta njohë atë. Mali i Zi po përgatitet për hapat e fundit drejt anëtarësimit në BE. Edhe Serbia është drejt përfundimit, por zhvillimi është më i ngadalshëm për shkak të zgjidhjes së mosmarrëveshjes me Kosovën vetëm në vitin 2024. Falë Procesit të Berlinit, dhe në një masë më të vogël Ballkanit të Hapur, ka rritje të bashkëpunimit rajonal dhe integritet të tregut. Nisma politike për integrim ndiqet nga institucionet që duhet të mbikëqyrin importin dhe eksportin e materialeve dhe financave, në mënyrë që të zhvillojnë kapacitete për të parandaluar kontrabandën dhe evazionin fiskal në këto kushte të reja të tregjeve të integruara ndërkombëtare.

Pas luftës në Ukrainë, rimëkëmbja ekonomike e kontinentit evropian është fokusuar në parimet e qëndrueshmërisë dhe pavarësisë, ndaj agjenda e gjelbër gjen vendin e saj si parim i politikës ekonomike dhe të sigurisë së Bashkimit Evropian. Ndonëse vendet e Ballkanit Perëndimor janë larg synimeve të përcaktuara për agjendën e gjelbër, investimet e "gjelbra" po përshpejtohen. Rritja e çmimeve të energjisë është e pranishme edhe në vitin 2030, kështu që Maqedonia e Veriut është tërheqëse për investitorët në burimet e rinovueshme të energjisë elektrike. Rajoni po merr lidhje të reja të gazit natyror nga Azerbajxhani, me synimin për një pavarësi më të madhe nga Rusia, por për shkak të çmimit më të lartë, gazi është ende tërheqës kryesisht për impiantet e mëdha industriale dhe impiantet e gazit.

Progresi ekonomik në Evropë po liberalizon më tej tregun e punës dhe po tërheq punëtorë nga Ballkani Perëndimor. Në vitin 2030, Maqedonia e Veriut ka probleme me mbajtjen e personelit kritik në vend, të cilin përpiqet ta kompensojë me importe. Megjithatë, edhe pse vitet e fundit ka qenë një histori suksesi në aktivitetet e shërbimit, mbetet një problem i dukshëm në sektorë të tjerë kritikë si shëndetësia. Problem shtesë është mungesa e kuadrove që prodhohen për nevojat e sektorit publik, sepse brezat e rinj zgjedhin arsimin në sektorë që kalojnë lehtësisht në tregun evropian.

Tregtimi i krypto-monedhave është në rënie për shkak të luhatjeve të larta. Paraja e gatshme është ende burimi kryesor i krimit të organizuar në Ballkanin Perëndimor, ku shtetet, pavarësisht rritjes së pjesëmarrjes së transaksioneve elektronike, nuk e kanë braktisur pagesën me para në dorë, si mjet pagese. Megjithëse tregtimi i krypto-monedhave ka rënë, teknologjia e blockchain është e pranishme kudo, veçanërisht në formën e "kontratave inteligjente" dhe organizatave digjitale të decentralizuara.

Transformimi digjital është në një fazë të avancuar në vitin 2030, shërbimet publike të digjitalizueshme janë transformuar. Gjithashtu, ka përfunduar automatizimi i disa proceseve të brendshme në administratën publike, duke përdorur teknologji të reja. Falë reformave në vazhdim dhe vëmendjes që i kushtohet luftës kundër korrupsionit, vendi po zbaton transformim digjital që përfshin një perspektivë integriteti. Kështu, shërbimet digjitale dhe automatizimi auditohen dhe kontrollohen rregullisht për të parandaluar që të ndërtohen në to dobësi diskriminuese ose diskrecionale, gjë që do të vinte në pikëpyetje barazinë dhe ligjshmërinë e vendimeve të marra me ndihmën e algoritmeve.

Maqedonia e Veriut në vitin 2030 është përfshirë në reformat në sundimin e ligjit. Ndonëse janë në një tendencë rritëse dhe të kushtëzuara nga procesi i anëtarësimit, përsëri ka incidente të herëpashershme të nacionalizmit dhe populizmit që ngadalësojnë procesin. Paralelisht me këto incidente, faktorë të jashtëm përpiqen të shfrytëzojnë situatën, por elasticiteti i përmirësuar falë qasjes dhe ciklit të investimeve funksionon dhe e zbut pjesërisht situatën.

Në vitin 2030 tashmë mund të shihen frytet e reformës në drejtësi. Presioni nga integrimi evropian i mundëson këshillit gjyqësor dhe këshillit të prokurorëve publikë, me një përbërje reformiste, të shtyjnë përgjegjësinë për aktorët kryesorë të korrupsionit në këtë sektor dhe të mundësojnë një klimë përgjegjësie. Kjo përmirëson efikasitetin në zbatimin e rasteve dhe përmirëson klimën e ndjenjës se nuk ia vlen të marrësh pjesë në korrupsion.

Megjithatë, rritja e efikasitetit sjell edhe rrezik pasi hetohen rastet e lidhjes së politikës me nëntokën. Hetimet e krimeve më të rënda që lidhen me krimin e organizuar kontribuojnë në rritjen e rrezikut për prokurorët dhe gjyqtarët publikë nga njëra anë, por edhe aktorët e jashtëm, veçanërisht gazetarët.

Mungesa e stafit në sektorin publik është e dukshme. Pavarësisht atmosferës pozitive të reformave, ka mungesë të personelit të ri, sepse kapitali njerëzor është i orientuar në sektorin privat ose jashtë vendit. Importimi i fuqisë punëtore nga jashtë nuk funksionon njësoj si në sektorin privat, ndaj shteti siguron investime në arsim dhe paga më të larta për sektorin publik. Lidhjet klienteliste të qeverisë me administratën publike janë reduktuar, por nuk janë çrrënjësor, gjë që ul efektivitetin e reformave. Punësimi i personelit të nevojshëm në institucionet e ngarkuara me luftën kundër korrupsionit pengohet më tej nga opinioni publik i pakënaqur me vëllimin e administratës.

Procesi i ringjallur i anëtarësimit është terren i frytshëm për reforma, të cilat nga ana e tyre hapin mundësi për bashkëpunim më efektiv rajonal midis institucioneve përgjegjëse për luftimin e korrupsionit.

Bumi “i gjelbër” i investimeve në Ballkan rrit interesin për pjesëmarrje në treg nga rrjetet korruptive dhe krimi i organizuar. Në vitin 2030 ekzistojnë më shumë kompani (që nuk janë shoqëri aksionare) që marrin pjesë në këtë treg. Rrjetet e krimit të organizuar dhe korrupsionit kanë “infiltruar” kompani të tilla duke përdorur kategori të përhapura gjerësisht si “kontratat inteligjente” (obligacionet blockchain) për të fshehur aksionet e tyre në kompani, për shkak të standardeve ndërkombëtare të pronësisë transparente. Ata anashkalojnë hapjen e teknologjive si obligacionet blockchain duke përdorur rrjete klientësh që figurojnë si pronarë.

Përveç përfitimit të biznesit, cikli i investimeve në Maqedoninë e Veriut ende udhëhiqet nga stimujt ose ndihmat shtetërore. Me rritjen e fondeve aderuese, vjen edhe interesi për shfrytëzimin e këtyre stimujve edhe nga aktorët e korruptuar. Energjia është ende e ndjeshme ndaj ndikimeve të tilla në vitin 2030, veçanërisht për shkak të interesit për zhvillim të shpejtë për të siguruar pavarësinë nga Rusia. Kompanitë e vogla private janë ende më të shumtat në këtë sektor dhe pas tyre fshihen rrjete ndikimi nga politika apo krimi i organizuar. Rritja e transparencës së transaksioneve dhe buxheteve, kontribuojnë në uljen e korrupsionit në prokurimet publike të qymyrit dhe gazit natyror, që ishin të pranishëm në fillimet e krizës energjetike.

.

SKENARI 2:

Klima e pafavorshme për zhvillimin e anti-korrupsionit

Lufta e Rusisë në Ukrainë është shndërruar në paqëndrueshmëri të zgjatur me përshkallëzim të herëpashershëm të përleshjeve ushtarake. Vendndodhja e konfliktit - në periferi të Evropës mundëson lehtësimin e tregtisë ilegale të armëve që pasuron dhe forcon më tej rrjetet rajonale të krimin të organizuar që veprojnë edhe në Ballkan. Fokusi i anëtareve të BE-së dhe NATO-s, për të parandaluar kërcënimet hibride ndaj stabilitetit të Ballkanit Perëndimor shkakton një fokus më të madh në politikën e sigurisë dhe stabilizimit. Strategjia për të kënaqur dhe qetësuar strukturat e pushtetit në BP që mund të shkaktojnë konflikte, ndikon negativisht në potencialet reformuese në rajon. Në kushtet e ambicieve evropiane të ngadalësuara, Ballkani i Hapur po bëhet procesi dominues i integritetit ekonomik rajonal. Kjo mbart rrezikun e formave të reja të mashtrimit, për sa i përket kontrabandës dhe evazionit fiskal, të cilin institucionet vështirë e sanksionojnë për shkak të interesit të pamjaftueshëm për investime në reforma.

Aderimi i vendit në BE nuk është në horizont edhe për arsye të brendshme. Një seri mazhoranca të ngushta në Kuvend përforcojnë retorikën polarizuese, të ngarkuar me nacionalizëm dhe mosmarrëveshje identiteti. Në një klimë të tillë, aktorët vendas nuk janë të disponuar për suksese të mëdha kundër korrupsionit. Politikanët e orientuar drejt reformave nuk mund të ruajnë suksesin afatgjatë dhe të mobilizojnë mbështetje të konsiderueshme.

Mazhoranca e ngushtë nuk lejon që pritshmëritë klienteliste të shkëputen, ndaj edhe në vitin 2030 menaxhimi i sektorit publik është ende i ngarkuar me emërime partiake. Vendimarrja në nivelin më të lartë është e rënduar nga interesa private, për shkak të nevojës të kënaqen interesa të ndryshme në koalicionet e ngushta qeverisëse. Kënaqja e interesave të atyre që mund të sigurojnë vota është mënyra dominuese e vendimarrjes edhe në vitin 2030.

Thellimi i krizës ekonomike për shkak të konfliktit të zgjatur mes Evropës dhe Ruisë ushtron një presion shtesë për këtë lloj vendimmarrjeje. Çmimet e larta të energjisë ndikojnë negativisht në flukset ekonomike. Transformimi nga ekonomitë globale në ato rajonale po vazhdon, kështu që zinxhirët e furnizimit janë të përqendruar edhe në vendet e Ballkanit Perëndimor. Ndërsa kjo përmirëson mundësitë ekonomike, ka edhe ndikime negative mjedisore të shkaktuara nga minierat dhe burimet lokale. Kontrolli mbi sigurimin e standardeve për mbrojtjen e mjedisit jetësor dhe të punëtorëve nuk funksionon, për shkak të nevojës së intensifikuar politike për të marrë pjesë në këtë transformim të proceseve ekonomike.

Në vitin 2030, tashmë ka më shumë dështime në këtë fushë, me hapjen e më shumë minierave në të gjithë Ballkanin dhe uljen e cilësisë së jetës. Kjo ndikon negativisht në besimin e qytetarëve në institucionet dhe shpresën e tyre në demokraci. Nevoja për të kompensuar dëme të tilla mbi mjedisin jetësor, nxit subvencione dhe tërheq kapital të drejtuar kah burimet e rinovueshme të energjisë. Kjo ul standardet e kontrollit të kapitalit dhe e bën sektorin tërheqës për spekulimet nga aktorët negativë.

Tregtimi i krypto-monedhave është në rënie për shkak të luhatjeve të larta. Paraja është ende burimi kryesor i krimit të organizuar në Ballkanin Perëndimor, i cili mbështetet në veprimet e tyre nga bartës të funksioneve të larta publike. Megjithëse tregtimi i krypto-monedhave ka rënë, teknologjia e blockchain është e pranishme kudo, veçanërisht në formën e «kontratave inteligjente» dhe organizatave digjitale të decentralizuara.

Transformimi digjital në Maqedoninë e Veriut ndjek standardet e shteteve anëtare të BE-së, me zhvillim mesatar. Deri në vitin 2030, shumica e shërbimeve publike janë zbatuar, por falë furnizuesve që zbatojnë standardet private, zhvillimi dhe mirëmbajtja e mëtejshme varet prej tyre. Kjo rrit shpenzimet dhe ngadalëson zhvillimin.

Integriteti i transformimit digjital nuk ka marrë vëmendjen që i nevojitet në vitet deri në vitin 2030, për shkak të pasigurisë politike dhe polarizimit, dhe lëvizjes së ngadaltë të reformave në të gjithë sektorin. Kjo kontribuoi në ngecjen e kontrollit mbi shërbimet digjitale, përkatësisht në mungesën e kontrollit të automatizimit, duke lejuar shërbimet ende të varen nga faktori njerëzor.

Pavarësisht standardeve të reja ndërkombëtare për instrumentet financiare digjitale, rrjetet e krimit të organizuar dhe korrupsionit ende përdorin teknologjitë për të fshehur gjurmët e pasurisë. Aktorët fshihen me sukses pas kompanive të krijuara me kontrata të federuara me blockchain digjital, dhe shfrytëzojnë nevojën e vendit për investime për larje të parave të fituara me krim dhe korrupsion. Investimet në institucionet për aftësi janë të ulëta. Situata përkeqësohet më tej nga përfshirja joefektive e shtetit në instrumentet ndërkombëtare dhe rajonale për shkëmbimin e të dhënave, me të cilat do të gjurmoheshin në mënyrë më efektive flukset e dyshimta financiare.

Fuqia e aktorëve të korruptuar dhe dobësia e kushtëzimit evropian i bëjnë të pamundura reformat thelbësore në gjyqësor. Nevoja për të kontrolluar rezultatin në sistemin gjyqësor, lë në fuqi praktikat korruptive në gjyqësor. Efekti i kësaj është se puna e institucioneve në identifikimin e korrupsionit nuk jep rezultate sepse korrupsioni mbetet pamjaftueshëm i ndëshkuar.

Ngadalësimi i rritjes ekonomike dhe përkeqësimi i cilësisë së jetës nxisin migrimin dhe po shterojnë kapitalin njerëzor të nevojshëm për të mbështetur reformat dhe luftën kundër korrupsionit. Mungesa e stafit në sektorin publik është e dukshme. Ka mungesë të stafit të ri sepse kapitali njerëzor është i orientuar në sektorin privat ose jashtë vendit. Importimi i fuqisë punëtore nga jashtë nuk funksionon njësoj si në sektorin privat, ndaj shteti siguron investime në arsim dhe paga më të larta për sektorin publik.

Kapitali njerëzor

Ajo që i bashkon dy skenarët, për sa i përket disponueshmërisë së kapitalit njerëzor, janë faktorët e "tërheqjes" dhe "shpërnguljes" në migrim të njerëzve nga Maqedonia e Veriut në vendet perëndimore. Në kushtet e një klime të favorshme dhe përsheptimi të zhvillimit ekonomik në Perëndim, migrimet do të nxiten nga "tërheqja" e personelit të nevojshëm. Nëse do të ketë një ngadalësim shumëvjeçar të zhvillimit ekonomik në vend, kjo do t'i "shtyjë" qytetarët që të ardhmen e tyre ta kërkojnë jashtë.

Reformat e suksesshme, pavarësisht nëse do të ndodhin shpejt apo jo, varen nga sa burime njerëzore me arsim të lartë do të ketë në vend që mund të zëvendësojnë zyrtarët e emëruar nga partia. Prandaj, është jashtëzakonisht e rëndësishme që institucionet të kenë një plan afatgjatë dhe burime financiare që të mund të tërheqin dhe mbajnë staf cilësor dhe t'i rezistojnë presionit të punësimit më atraktiv në sektorin privat ose jashtë vendit. Kjo nënkupton strategji për arsim dhe specializim të stafit ekzistues dhe të ardhshëm, si dhe mundësimin e kushteve të favorshme në vendin e punës.

Një faktor ndërlikues është se vendimi për të qëndruar në vend nuk ka të bëjë vetëm me paratë. Sigurisht që varet nga rezultati i reformave të përmendura, gjegjësisht përmirësimi i zhvillimit ekonomik, mjedisit, arsimit dhe shëndetësisë, si dhe liria nga korrupsioni dhe cilësia e dobët e shërbimeve në këta sektorë. Është e nevojshme të njihet ky rreth vicioz dhe të hapet me vendosmëri në eliminimin e dobësive në këtë pjesë të sistemit. Në të njëjtën kohë, duhet pranuar se si çdo kapital, edhe kapitali njerëzor nuk është i pafund, ndaj vendimi nuk duhet të vonohet sepse është një garë me kohën që mund të humbet njëherë e përgjithmonë.

Republika e Maqedonisë së Veriut duhet të përgatisë rritjen e rezistencës dhe mbrojtjen e kapitalit njerëzor të përfshirë në luftën kundër korrupsionit. Suksesi në hetimet e krimit të organizuar dhe korrupsionit, veçanërisht kur në dyshim do të jenë krerët e krimit dhe politikës, është një territor i rrezikshëm për jetën dhe shëndetin e atyre që merren me anti-korrupsionin. Prandaj, nevojitet investim në mbrojtjen ligjore dhe teknike të aktorëve në këtë sektor.

Mungesa e vullnetit politik

Në një skenar në të cilin mungon ekzistenca e vullnetit politik, institucionet nga fusha e anti-korrupsionit duhet të fokusohen në ndërtimin e rezistencës institucionale ndaj presioneve që vijnë përgjatë hierarkisë nga niveli politik. Kjo nënkupton një vlerësim të plotë dhe të vazhdueshëm të efikasitetit të procedurave kundër korrupsionit, në qendër të përmbushjes së kompetencave të institucioneve. Këto vegla tashmë aplikohen në institucione të caktuara në atë mënyrë që mundësojnë zbulimin e rreziqeve të korrupsionit dhe ndërtimin e planeve të integritetit. Institucionet e tjera duhet të ndjekin shembujt e mirë dhe krahas fokusit që po japin tani në përmirësimin e integritetit të punonjësve, duhet të vlerësojnë rreziqet e jashtme që vijnë nga ndikimi politik dhe të propozojnë përmirësimin e procedurave që duhet të mundësojnë funksionalisht, veprim të pavarur.

Për parandalimin dhe sanksionimin e autorëve të krimeve që lidhen me “korrupsionin e lartë”, është i nevojshëm zbatimi i procedurave cilësore për ekzaminimin e origjinës së pasurisë së bartësve të funksioneve publike. Hetimet financiare të kryera në mënyrë cilësore janë të nevojshme për të përcaktuar të ardhurat e fshehura, të fituara si rezultat i krimeve më së shpeshti të lidhura me «korrupsionin e lartë» dhe zbatimin e konfiskimit të zgjeruar me qëllim të uljes së shkallës së korrupsionit nga njëra anë dhe alokimit të mjeteve nga konfiskimi i kryer në Buxhetin kryesor të shtetit, me qëllim rritjen e pagave dhe në drejtim të ruajtjes së kapitalit njerëzor cilësor.

Sektorët e rrezikut

Duke rritur transparencën e të dhënave dhe transformimin digjital, korrupsioni do të fokusohet në fusha dhe nivele ku vendimet ende merren nga njerëzit. Kjo nënkupton që korrupsioni i konsiderueshëm, siç është tani, do të varet nga vendimet politike të marra në një nivel të lartë, siç janë vendimet për koncesionet, partneritetet publiko-private, ndihma shtetërore dhe ndërkombëtare, si dhe ofrimi i privilegjeve ekonomike për bizneset e dëshirueshme nëpërmjet krijimit dhe ndryshimit të ligjeve.

Prandaj, institucionet duhet të përgatisin kapacitetet e tyre për mbikëqyrje, parandalim, zbulim dhe sanksionim në dy mënyra.

E para është të jenë të përgatitura të parandalojnë ose sanksionojnë vendimmarrjet në nivel të lartë, që janë njëlloshur nga korrupsioni. Është e nevojshme t'i kushtohet vëmendje ndërtimit të kapaciteteve që do të merren me lobim dhe vendimmarrje pa analiza dhe studime adekuate. Në këtë mënyrë do të parandalohet degradimi i integritetit të procesit të vendimmarrjes, i cili lejon privilegje për kompanitë e lidhura politikisht apo subjektet e lidhura me krimin e organizuar.

Aspekti i dytë është ndërtimi i kapaciteteve për kontrollin e sektorëve të veçantë, të cilët në periudhën në vijim do t'i nënshtrohen rritjes së investimeve, shpeshherë të nxitura nga përfitimet shtetërore si subvencionet dhe privatizimi, ose operimi në sektorë të kontrolluar ekonomikë bazuar në koncesione, ku do të ketë konkurrencë të kufizuar. Sektorë të tillë janë energjetika, shfrytëzimi i lëndëve të para dhe metalurgjia, shëndetësia, si dhe privatizimi i disa shërbimeve publike. Fokusi duhet të jetë në ato institucione që vendosin për ndihmën dhe stimujt shtetërorë, për të zbatuar një proces transparent, jo-diskriminues dhe efektiv të dhënies së mbështetjes, si dhe mbrojtjen e konkurrencës.

Integrimi rajonal i tregjeve duhet të pasohet me forcimin intensiv të institucioneve që do të duhet të veprojnë në kushte të ndryshuara. Proceset e formimit të një tregu të vetëm, pavarësisht nëse është në kuadrin e integritit evropian apo të Ballkanit të Hapur, duhet të përballen me gatishmërinë e institucioneve për të parandaluar format e reja të kontrabandës dhe mashtrimit tatimor që do të përpiqen të përfitojnë nga kushte të reja.

.

Rezyme

E gjithë kjo sugjeron nevojën për investime të mëdha në një numër të madh institucionesh. Vullneti politik demonstrohet përmes investimit gjithëpërfshirës në përmirësimin e integritetit të institucioneve. Ai investim nënkupton investimin në njerëz dhe burime të institucioneve, por në të njëjtën kohë edhe në aftësimin e stafit drejtues, që do të jetë në gjendje të drejtojë institucionet në mënyrë të pavarur. Përgjegjësi qendrore për këtë kanë Qeveria dhe Kuvendi. Qeveria duhet të gjejë një mënyrë për të braktisur emërimet në bazë të përkatësisë partiake dhe të mundësojë një proces cilësor të formulimit të synimeve dhe politikave të ardhshme kundër korrupsionit. Është detyrë e Kuvendit që t'i mbrojë institucionet duke iu ofruar burime dhe ligje cilësore me të cilat duhet të veprojnë. Megjithatë, ndoshta më e rëndësishmja, në këmbim të kësaj, është korrigjimi i vazhdueshëm i punës së institucioneve përmes mbikëqyrjes, duke vendosur synime dhe pritshmëri të qarta për sukses në luftën kundër korrupsionit.

Informacione rreth projektit

Projekti **“Inkurajimi i debatit publik për anti-korrupsionin”** përfshin aktivitete për hulumtim dhe avokim, me qëllim të mbështetjes së procesit të reformave në Maqedoninë e Veriut përmes përforcimit të agjendës së reformave në fushën e sundimit të ligjit, ndërsa për realizimin e këtij qëllimi, projekti parasheh bashkëpunim dhe konsultim me të gjitha palët relevante të interesit në luftën kundër korrupsionit. Projekti ka për qëllim, së bashku me institucionet kundër korrupsionit të krijojnë një vizion strategjik dhe afatgjatë për zhvillimin e institucioneve në mënyrë që të përgjojnë proceset dhe format e ardhshme të korrupsionit. Përmes projektit, institucionet dhe Instituti për Demokraci do të punojnë në shqyrtimin e proceseve kryesore shoqërore që do të ndikojnë në luftën kundër korrupsionit deri në vitin 2030, ndërsa në bazë të kësaj do të hartohen plane për mënyrën se të përballen institucionet me sfidat moderne të cilat janë rezultat i luftës kundër korrupsionit. Duke mundësuar dialogun politik ndërmjet institucioneve kundër korrupsionit, Kuvendit dhe shoqërisë civile, projekti synon të arrijë tre qëllime specifike:

- Mbështetje për përmirësimin e procesit të krijimit të politikave, referuar vizioneve afatgjata për rreziqet e korrupsionit dhe mangësive të identifikuara;
- Informimi i planeve afatgjata për zhvillimin institucional, bazuar në të menduarit strategjik dhe analiza nga pozita e së ardhmes;
- Edukimi i publikut dhe krijimi i kërkesës publike për planifikim të përmirësuar kundër korrupsionit nga autoritetet.

Informacione rreth IDSCS-ë

IDSCS është think tank organizatë, që hulumton zhvillimin e qeverisjes së mirë, sundimin e ligjit dhe integritet evropiane të Maqedonisë së Veriut. IDSCS ka mision të ndihmojë përfshirjen qytetare në vendimmarrje dhe të forcojë kulturën participative politike. Përmes forcimit të vlerat liberaliste, IDSCS kontribuon në bashkëjetesën e diversiteteve.

Të dhëna për kontakt, për IDSCS

Adresa: rr. Miroslav Krlezha nr. 52/1 / 2,
1000 Shkup
Tel. Nr. / Faks: +389 2 3094 760,
e-mail: contact@idscs.org.mk

Informacion rreth autorit

Misha Popoviq është hulumtues i lartë dhe koordinator programi i Qendrës për Qeverisje të Mirë pranë IDSCS-ë. Ai është anëtar i Bordit të Platformës së Organizatave Civile për luftën kundër korrupsionit.

Link

Ky publikim është në dispozicion në:

[https://idscs.org.mk/
mk/2023/02/20/%D0%B0%D0%BD%D1%82
%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83
%D0%BF%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0-
2030-%D1%84%D0%BE%D1%80%
D1%81%D0%B0%D1%98%D1%82-
%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B-
B%D0%B8%D0%B7%D0%B0-%D0%B-
D%D0%B0-%D0%B8%D0%B4/](https://idscs.org.mk/mk/2023/02/20/%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0-2030-%D1%84%D0%BE%D1%80%D1%81%D0%B0%D1%98%D1%82-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%B-%D0%B8%D0%B7%D0%B0-%D0%B-D%D0%B0-%D0%B8%D0%B4/)

